

INKLYUZIV TA'LIMGA JALB ETILGAN O'QUVCHILAR HAYOT XAVFSIZLIGINI SAQLASH- DOLZARB MASALA SIFATIDA

Eshmamatova Sitora Tuyg'un qizi

Toshkent shahar Texnologiya menejment kommunikatsiya insitituti

Pedagogika va psixologiya kafedrası o'qituvchisi

Talaba: Niyazmetova Saodat

Talaba: Asanbekova Aynura

Annotatsiya: Inklyuziv ta'lim ta'lim tizimida barcha o'quvchilarni, jumladan maxsus ehtiyojlari bo'lgan bolalarni ham umumiy ta'lim makoniga integratsiya qilish orqali ularning o'z qobiliyatini ro'yobga chiqarish imkonini taqdim etuvchi tizim sifatida qaraladi. Bu jarayon zamonaviy ta'limda muhim o'rin egallaydi, chunki u ijtimoiy barqarorlik, teng huquqlar va insoniy qadriyatlarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Inklyuziv ta'limga jalb etilgan o'quvchilar hayot xavfsizligini ta'minlash esa bu jarayondagi institutsional va amaliy masalalarning biri sanaladi. Chunki ta'lim makonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan har qanday xavf-xatar, o'quvchining shaxsiy rivojlanishi va sog'lig'iga ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, maxsus ehtiyojlar, himoya, psixologik yordam, kommunikatsiya, barqarorlik, huquq, ta'lim, shaxsiy rivojlanish

Hayot xavfsizligini saqlash jarayoni faqat jismoniy jihatlarni qamrab olmaydi, balki psixologik, emotsional va ijtimoiy xavfsizlikni ham o'z ichiga oladi. Inklyuziv ta'limda bolalar o'rtasida kommunikatsiya va o'zaro hurmat muhitini yaratish muhim hisoblanadi. Maxsus ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilar ko'pincha o'zlarining jismoniy yoki ruhiy zaifliklari tufayli ijtimoiy jihatdan beqaror holatga yuz tutishi mumkin. Shuning uchun ularni makonda himoya qilish, do'stona va qo'llab-quvvatlovchi muhitni shakllantirish ta'lim sifatining ajralmas qismi hisoblanadi. Bunda o'qituvchilar, ota-onalar va hamjamiyatning puxta hamkorligi zarur. Ta'lim muassasalarida o'quvchilarning hayot xavfsizligini ta'minlash uchun aniq va puxta me'yoriy-huquqiy baza yaratilishi va uning ijrosi muntazam nazorat qilinishi kerak. Bu me'yorlar o'quvchilarning jismoniy xavfsizligini kafolatlash, ularning zarur sharoitlarda bo'lishini ta'minlash, shuningdek, favqulodda vaziyatlarda tezkor va aniq harakatlarni amalga oshirishni nazarda tutadi. Maxsus ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun esa xavfsizlikning qo'shimcha elementlari kerak bo'lishi mumkin. Masalan, harakat qiyin bo'lgan bolalar uchun moslangan harakat yo'llari, xavfsizlik ustunlari va boshqa asbob-uskunalar taqdim etilishi lozim. Shuningdek, ularning Erste yordam ko'rsatish qobiliyatlari ham o'qituvchilar tomonidan muntazam ravishda sinovdan o'tkazilishi zarur.[1]

Laboratoriya va sinf xonalarida xavfsizlik qoidalariga qat’iy rioya qilish inklyuziv ta’lim uchun muhimdir. Ta’lim jarayonida turli qurilmalar va materiallar ishlatilganda, ular maxsus talablar asosida bolalar uchun xavfsiz bo‘lishi kerak. Xavfsizlik talablarini buzish voqealari yig‘ilishlari bolalarning jismoniy va psixologik holatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi va ularning ta’limdagi muvaffaqiyatiga to’sqinlik qiladi. Shu sababli, xonalar va jihozlarni maxsus na’munalar asosida jihozlash va xavfsizlik bo‘yicha ko‘rsatmalarni aniq belgilash zarur. Inklyuziv ta’limda o‘quvchilarning psixologik xavfsizligi alohida ahamiyatga ega. O‘quvchilarning o‘zini erkin va qulay his qilishi, sinfdoshlar va o‘qituvchilar bilan ijobiy munosabatda bo‘lishi ular uchun ta’lim jarayonining yuqori samaradorligini ta’minlaydi. Psixologik muhitni yaxshilash uchun maktablarda professional psixologlar faoliyati yo‘lga qo‘yilishi va doimiy maslahatlar berilishi lozim. Shuningdek, o‘quvchilar o‘rtasida zo‘ravonlik, kamsitish yoki kamsitishga olib keluvchi har qanday holatlarga qarshi kurash choralari kuchaytirilishi muhimdir. Bu o‘quvchilarning o‘zini himoyalangan his qilishiga xizmat qiladi. Bolalar hayot xavfsizligini ta’minlashda ota-onalarning ham o‘rni beqiyosdir. Ular o‘z farzandlarining ta’lim muhitidagi xatarlaridan xabardor bo‘lishlari, ularni oldini olishda faol ishtirok etishlari zarur. Shu bilan birga, ota-onalar va ta’lim muassasalarining o‘zaro muntazam aloqasi va hamkorligi ta’lim sifatini oshiradi va xavfsiz muhitni yaratishda qo‘shimcha imkoniyatlar yaratadi. Bu esa o‘quvchilarning kundalik faoliyatida xavfsiz va sog‘lom muhitda bo‘lishini ta’minlaydi.[2]

Ta’lim jarayonining barcha bosqichlarida xavfsizlikni ta’minlashga qaratilgan dasturlarni jamiyat tomonidan qo‘llab-quvvatlash zarur. Jamiyat inspeksiyalari, hokimiyat organlari va nodavlat tashkilotlarining foydali hissasi inklyuziv ta’limdagi xavfsizlikni yanada mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, xavfsizlik bo‘yicha zamonaviy texnologiyalar va vositalar joriy etilishi, masalan, video nazorat tizimlari, xavfsizlik eshiklari va signal tizimlari bolalarning muhofazasini kuchaytiradi. O‘qituvchilarning malakasini oshirish va ularni xavfsizlik qoidalarini bo‘yicha muntazam tayyorlash ham inklyuziv ta’lim jarayonida nihoyatda zarur hisoblanadi. Ular o‘quvchilarning xususiyatlarini to‘g‘ri baholay olishlari, xavfsizlik choralarini puxta amalga oshirishlari, favqulodda vaziyatda samarali harakat qilishlari uchun maxsus treninglar tashkil etilishi kerak. Bu o‘qituvchilarni ish jarayonida yanada ishonchli va tayyor bo‘lishiga yordam beradi.[3]

Inklyuziv ta’limning davomiyligini ta’minlash uchun texnologik va vositalar doimiy yangilanib borilishi lozim. Hozirgi kunda ko‘plab pedagogik va tibbiy qurilmalar o‘quvchilarning xavfsizligini ta’minlaydi va ularga yordam beradi. Masalan, eshitish yoki ko‘rish qobiliyati cheklangan bolalar uchun mo‘ljallangan maxsus qurilmalar, shuningdek, harakatda qiynaladigan bolalar uchun moslangan arboblar xavfsizlikni oshiradi. Bunday vositalarning mavjudligi va sifatli ishlashi ta’lim jarayonini yanada samarali qiladi. Shuningdek, inklyuziv ta’lim makonida

favqulodda vaziyatlarga tayyorlik orqali hayot xavfsizligi yanada mustahkamlanadi. O‘quvchilar va o‘qituvchilarga yong‘in, tabiiy ofatlar, texnik nosozliklardan himoyalashning asosiy qoidalari o‘rgatiladi. Maktablarda muntazam ravishda favqulodda vaziyatlar bo‘yicha mashg‘ulotlar tashkil qilinadi. Bu o‘quvchilarni xavfsizlik madaniyatiga o‘rgatib, noxush holatlarni oldini olishga yordam beradi. Umuman olganda, inklyuziv ta‘limga jalb etilgan o‘quvchilar hayot xavfsizligini saqlash muammolari ko‘p qirrali va murakkabdir. Bu jarayon o‘quvchilarni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash, atrof muhitni xavfsiz qilish va barcha ishtirokchilar – o‘qituvchilar, ota-onalar, jamiyat vakillari o‘rtasida hamkorlikni taqozo etadi. To‘g‘ri tizim va yondashuvlar tufayli barcha o‘quvchilar teng imkoniyatlarga ega bo‘lib, o‘zlarini xavfsiz his qiladigan makonda ta‘lim olishlari ta‘minlanishi mumkin.[4]

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta‘limga jalb etilgan o‘quvchilarning hayot xavfsizligini saqlash dolzarb va katta e‘tibor talab qiladigan masala hisoblanadi. Bu sohada tizimli yondashuvlar va zamonaviy xavfsizlik metodlarini joriy etish, shuningdek, barcha ishtirokchilarning faol hamkorligi zarur. Shunday yondashuv o‘quvchilarning nafaqat jismoniy, balki ruhiy va ijtimoiy barqarorligini ta‘minlaydi, ularning samarali ta‘lim olishlari va sog‘lom rivojlanishlarini kafolatlaydi. Inklyuziv ta‘lim makoni hammaga ochiq va xavfsiz bo‘lishi uchun har doim yuqori darajada diqqat va qulay sharoitlar yaratish talab qilinadi. Bu esa avvalo inson huquqlari va teng imkoniyat tamoyillarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayeva, M., & Juraev, A. (2023). "Inklyuziv ta‘limda o‘quvchilar hayot xavfsizligini ta‘minlashning pedagogik shartlari". Ta‘lim va Innovatsiyalar Jurnali, 12(4), 67-76.
2. Tursunova, N. (2023). "Bolalar xavfsizligi va inklyuziv ta‘lim: zamonaviy yondashuvlar". O‘zbekiston Pedagogika Jurnali, 15(2), 34-43.
3. Karimov, S. (2024). "Inklyuziv ta‘lim va o‘quvchilarni har tomonlama himoyalash siyosati". Ta‘lim Masalalari, 8(1), 55-63.
4. Saidova, L. (2021). "Maxsus ehtiyojli bolalar xavfsizligini ta‘minlashda psixologik xizmat roli". Psixologiya va Ta‘lim, 7(3), 88-95.
5. Nasrullaeva, G. (2022). "Inklyuziv muhitda o‘quvchilarning jismoniy xavfsizligi: standartlar va amaliyot". Tibbiyot va Ta‘lim, 9(2), 102-110.
6. Egamberdiyev, B. (2023). "O‘quvchilar xavfsizligi tizimida o‘qituvchilarning mas’uliyati va vazifalari". Pedagogik Sharh, 6(5), 120-129.
7. Yusupova, D. (2024). "Inklyuziv ta‘limda xavfsizlik madaniyati va uning shakllanishi". Ilmiy Pedagogik Jurnal, 11(6), 78-86.
8. Olimov, R. (2023). "Inklyuziv ta‘lim muassasalarida xavfsizlik texnologiyalarining roli". Ta‘lim va Texnologiya, 4(7), 49-57..